

Dr hab. Joanna Marcinkowska, prof. AMP
Dziedzina: sztuki muzyczne
Dyscyplina artystyczna: instrumentalistyka
Adres do korespondencji:
ul. Święty Marcin 87
61-808 Poznań

Poznań, 21. 09. 2021 r.

R E C E N Z J A

pracy doktorskiej mgr Elżbiety Nawrockiej

Zleceniodawca recenzji :

Rada Wydziału Fortepianu, Klawesynu i Organów Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina w Warszawie, pismo z dnia 24 czerwca 2021 r. Zlecenie podjęte na podstawie art. 14 ust. 2 pkt. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 roku w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora oraz art. 179 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 3 lipca 2018 roku Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, a także w związku z uchwałą Rady Wydziału Fortepianu, Klawesynu i Organów Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina w Warszawie o wszczęciu przewodu doktorskiego w dziedzinie Sztuk Muzycznych, w dyscyplinie artystycznej Instrumentalistyka Pani mgr Elżbiecie Nawrockiej, i wyznaczeniu mojej osoby recenzentem w tym przewodzie.

Wraz z pismem UMFC informującym mnie i powyższym, otrzymałam:

- dokumentację złożoną przez doktorantkę,
- pracę doktorską – dzieło artystyczne oraz jego opis pt.: „**Techniki polifoniczne Paula Hindemitha na podstawie wybranych dzieł na fortepian solo i dzieł kameralnych z udziałem fortepianu**”.

Podstawowe dane o Doktorantce:

Pani mgr Elżbieta Nawrocka urodziła si_____ Tam też ukończyła Szkołę Muzyczną I i II stopnia. Wyższe studia muzyczne ukończyła z wyróżnieniem na Wydziale Fortepianu w Akademii Muzycznej im. F. Chopina w Warszawie w klasie prof. dr hab. Bronisławy Kawalli.

Swoje umiejętności pianistyczne doskonaliła na kursach mistrzowskich pod kierunkiem C. Helfera, B. Rigutto, B. Ringeissena, R.F. Duchable i L. Naumova. Studia podyplomowe ukończyła w 1989 r. w klasie prof. Jana Ekiera w warszawskiej Akademii Muzycznej.

W 1990 r. w wyniku otrzymania rocznego stypendium Rządu Francuskiego, studiowała w Paryżu pod kierunkiem M. F. Bouquet.

Doktorantka prowadziła aktywną działalność koncertową w Polsce i Norwegii, współpracując z wieloma artystami ze Skandynawii, propagując muzykę polską i skandynawską. Nagrywała dla Radia Norweskiego, wykonując m.in. II Sonatę na fortepian G. Bacewicz, Mazurki K. Szymanowskiego oraz utwory kompozytorów norweskich.

Prowadziła także działalność pedagogiczną: w latach 1989-1990 - jako młodszy wykładowca w UMFC w Warszawie, w latach 1997-2015 – jako wykładowca w Lillestrom Videregaende Skole w Norwegii. Od 2017 roku jest wykładowcą w San Marino Music Center w Los Angeles w USA.

Ocena pracy doktorskiej :

Praca doktorska pani mgr Elżbiety Nawrockiej pod tytułem : „**Techniki polifoniczne Paula Hindemitha na podstawie wybranych dzieł na fortepian solo i dzieł kameralnych z udziałem fortepianu**” składa się z dzieła artystycznego nagranych na płycie CD oraz opisu tego dzieła. Dziełem artystycznym jest zarejestrowane na nośniku elektronicznym wykonanie następujących utworów Paula Hindemitha : *III Sonata fortepianowa*, *Sonata na flet i fortepian* oraz *dziewięć pieśni angielskich*. Dzieło artystyczne zrealizowane zostało przy współudziale pani Anny Karin Munkejord (mezzosopran) oraz Gary`ego Woodwarda (flet).

Zarejestrowane na płycie i zanalizowane w pisemnej części pracy utwory mogą stanowić podstawę do formułowania pewnych uogólnień określających stylistykę Kompozytora. Zaprezentowane utwory, stanowiące dzieło artystyczne, są nie tylko exemplum stylistyki, która, choć pod wpływem innych twórców podlega ewolucji, to zawsze jednak prezentuje pewne cechy stałe i charakterystyczne dla twórczości Hindemitha, jak choćby stosowana polifonizacja faktury.

Po wysłuchaniu utworów składających się na dzieło artystyczne, mogłam z satysfakcją stwierdzić, że Doktorantka dysponuje pianistycznymi i muzycznymi umiejętnościami w stopniu pozwalającym sprostać wszystkim interpretacyjnym trudnościom, i to zarówno w grze solowej, jak i kameralnej.

W wykonaniu, umieszczonej jako pierwsza na płycie, „Sonaty na flet i fortepian”, (a więc w innej kolejności niż w opisie dzieła), w której to Doktorantce partneruje flecista Gary Woodward, artyści trafnie oddają pogodny nastrój tego utworu, a w szczególności jego części skrajnych. Myślę, że jeszcze wyrazistsza artykulacja, pełniej oddałaby charakter części pierwszej, określony przez kompozytora jako *heiter bewegt*. W części drugiej, którą Doktorantka określiła jako „jedną z najbardziej przejmujących i osobistych kompozycji, jakie napisał Paul Hindemith”, zastosowanie jeszcze bardziej wyrazistego rytmu podwójnie punktowanego, wzmogłoby ekspresję i przejmujący charakter tej części. W dwuczłonowej części trzeciej wykonawcy przekonująco oddają lekkość i sprężystość początkowej tarantelli. Drugi człon trzeciej części – marsz, w którym to kompozytor właśnie fortepianowi powierzył rolę wiodącą, Doktorantka swoją partię wykonuje dość osadzonym i masywnym dźwiękiem, nieco przesadzając w chęci podkreślenia charakteru marsza i skonstrastowania go z dźwiękiem tarantelli.

Kolejne dzieło to „Dziewięć pieśni angielskich” – jedyny zbiór pieśni napisany przez Hindemitha do tekstów anglojęzycznych, do wykonania którego Doktorantka zaprosiła mezzosopranistkę Annę Karin Munkejord. Obie wykonawczynie umiejętnie przedstawiają zróżnicowany charakter poszczególnych pieśni. Doktorantka bardzo pięknie towarzyszy śpiewaczce, starając się tak operować pianistycznymi środkami wykonawczymi, aby wspólnie z wokalistką osiągnąć zamierzony efekt artystyczny. Na podkreślenie zasługuje piękny dźwięk pianistki i dostosowana do charakteru poszczególnych pieśni artykulacja. Mogę z przyjemnością stwierdzić, że Kandydatka posiada znaczący udział w wykreowaniu ostatecznego kształtu interpretacji całego cyklu pieśni.

Ostatnim utworem na płycie jest „III Sonata na fortepian” – dzieło najbardziej eksponowane pod względem wolumenu i ładunku emocjonalnego. Doktorantka bardzo dobrze wywiązuje się z wysokich wymagań wykonawczych, jakie stawia Kompozytor, m.in. bardzo sugestywnie i trafnie podkreśla kadencyjność w części drugiej, natomiast można by jeszcze bardziej podkreślić pulsację we fragmentach figuracyjnych.

Głęboka i wnikliwa analiza formalna, ale także fakturalna oraz charakterystyka technik polifonicznych, zastosowanych w „Sonacie”, przedstawiona przez Doktorantkę w Opisie dzieła artystycznego, legła z pewnością u podstaw koncepcji interpretacyjnej zaprezentowanej przez Panią Nawrocką. Staranne realizowanie tekstu i wskazań Kompozytora, świetnie oddany żartobliwy charakter części drugiej, dobre, konsekwentne przeprowadzenie fugi, uwypuklenie polifonicznej faktury – wszystko to dowodzi, że doktorantka wyciągnęła praktyczne wnioski ze skrupulatnie przeprowadzonej analizy dzieła. Momentami razi jednak zbyt masywne forte (w części trzeciej i czwartej) i brak różnicowania jego brzmienia. Większe różnicowanie brzmienia *forte* z pewnością wpłynęło by na większą plastykę wyrazu muzycznego i zapobiegło by pewnej monotonii brzmienia zwłaszcza w czwartej części Sonaty. Odczuwana przeze mnie pewna masywność brzmienia może wynikać ze specyfiki instrumentu, a także ustawienia mikrofonów. Doktorantka niestety nie podaje marki fortepianu ani sali w której dokonała nagrania. Nie znalazłam też w dokumentacji nazwiska reżysera nagrania.

Reasumując, uważam, że Doktorantka dysponuje bardzo dobrym warształem pianistycznym pozwalającym na interesujące wykonanie utworów muzycznych, zarówno solowych, jak i kameralnych, których zamysł interpretacyjny nie jest tylko kwestią chwili, ale opiera się na wiedzy i analizie cech twórczych kompozytora.

Interesujący jest też, bardzo zresztą obszerny, Opis dzieła artystycznego. Kandydatka swoje rozważania zawarła na 204 stronach druku w ramach trzech rozdziałów, opatrzonych wstępem i zakończeniem, streszczeniem w języku angielskim i zestawieniem ogromnie bogatych materiałów źródłowych. Interesującym uzupełnieniem jest zamieszczona ikonografia. We wstępie Opisu Doktorantka przedstawia źródła swojego zainteresowania się Hindemithem jako osobą i jako twórcą muzyki oryginalnej i wyrazistej w swym charakterze. Wskazuje na burzliwe czasy, obfitujące w dramatyczne wydarzenia, w jakich przyszło jemu rozwijać swoją twórczość.

Doktorantka we wstępie Opisu awizuje i uzasadnia zakres swoich analitycznych rozważań nad specyfiką stylistyczną twórczości Hindemitha, a w szczególności nad problemem wielogłosowości i polifonicznej faktury.

Deklaruje też analizę wszystkich zawiłości i problemów wykonawczych rozwiązywanych w dziele artystycznym, a werbalizowanych w jego Opisie.

W rozdziale I tegoż Opisu, Doktorantka przedstawia bardzo szczegółowo (może wszakże zbyt szczegółowo, jako że częściowo jest o tym mowa już we Wstępie), „tło historyczne i kulturalne Europy i Stanów Zjednoczonych w latach 1920-1963”. Analizuje także pozycję i trendy rozwojowe muzyki w tym okresie. Część druga pierwszego rozdziału Opisu jest poświęcona biografii Hindemitha i przedstawia - w sposób szeroko zakrojony - drogę twórczą kompozytora wraz z ogólną charakterystyką jego twórczości. W rozdziale II Autorka omawia rolę polifonii w twórczości Kompozytora. Swoje rozważania w tym względzie rozpoczyna od przedstawienia roli, znaczenia i funkcjonowania faktury polifonicznej od średniowiecza aż po czasy dwudziestowieczne, a więc czasy niespotykanej dotąd w historii wielkiej mnogości często głęboko przeciwstawnych kierunków, prądów i tendencji stylistycznych. W wielu spośród nich dochodzi do całkowitego odejścia od systemów tonalnych i zdecydowany prymat dysonansu nad konsonansem.

Jak pisze Doktorantka : *...w tym „harmonicznym chaosie” początku XX wieku, techniki polifoniczne okazują się ostoją konstrukcyjną, ponieważ funkcjonują niezależnie od systemów tonalnych.* Przystępując do analizy roli i zakresu polifonii w twórczości Paula Hindemitha, Pani Nawrocka dokonuje wprawdzie ustalenia terminologii funkcjonującej w literaturze muzycznej i badaniach w tej dziedzinie. Jest to bardzo interesujący, posiadający znaczny walor poznawczy fragment Opisu dzieła artystycznego. Konstatacja ta dotyczy całego rozdziału o polifonii wraz ze szczegółowymi rozważaniami o fakturze polifonicznej Paula Hindemitha. Ustalenie terminologii w aspekcie, o którym pisałam wyżej, bardzo ułatwia percepcję treści wywodów Autorki. Jest to bardzo ważne przy ocenie i analizie dzieł Hindemitha, bowiem po roku 1923 aż do końca życia, Kompozytor był „wierny” fakturze polifonicznej.

Rozdział III Opisu Doktorantka poświęca analizie utworów składających się na dzieło artystyczne. Jest to nie tylko analiza formalna. Jest to analiza użycia przez kompozytora wszystkich środków wyrazu, zastosowanych w poszczególnych utworach stanowiących o ich artystycznym kształcie i emocjonalnej wartości. Można by rzec, że Autorka dokonuje nie tylko ogromnie wnikliwej oceny dzieł we wszystkich aspektach ze szczególnym uwzględnieniem polifonii, która tak wiele znaczyła w twórczości Hindemitha, ale że czyni to w sposób bardzo kompleksowy. Z analizy dokonywanych dzieł wynikają też, niejako automatycznie, bardzo trafne, praktyczne wskazówki dla wykonawcy. W ten sposób Opis ten staje się, co przecież jest zamierzeniem pracy doktorskiej w zakresie sztuki, autentyczną werbalizacją zrealizowanych zamierzeń wykonawczych dzieła muzycznego. Bardzo wnikliwe opracowanie poszczególnych części III rozdziału Opisu pracy doktorskiej, w pełni uzasadnia formę zwieńczenia każdej z tych części tekstu merytorycznego, odrębnym podsumowaniem, stanowiącym formę refleksji.

Przedstawione przez Doktorantkę w rozdziale IV poglądy Paula Hindemitha na aspekty wykonawcze jego utworów, a właściwie, na aspekty wykonawcze każdej muzyki, są niezwykle pouczające i mają wielką wartość dydaktyczną.

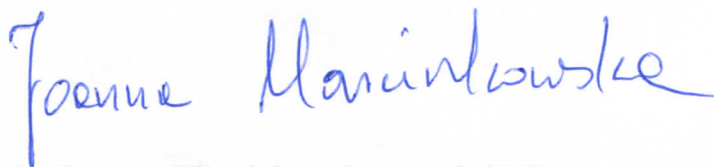
Opis dzieła artystycznego jest świadectwem erudycji jego Autorki oraz dowodzi wysokiej umiejętności przeprowadzania badań analitycznych, i w konsekwencji wyciągania wniosków. Jest napisany komunikatywnym i poprawnym językiem.

Reasumując, stwierdzam że Opis dzieła artystycznego w pełni spełnia normy werbalizacji artystycznych zamierzeń i poglądów prezentowanych w postępowaniu doktorskim. Opis dzieła artystycznego imponuje wnikliwością badań analitycznych i konstatacji. Jego kompletność sprawia, że mógłby funkcjonować w obiegu publicznym jako samodzielna publikacja.

Konkluzja

W świetle tego co powyżej, stwierdzam, że Pani mgr Elżbieta Nawrocka w swej pracy doktorskiej pod tytułem : „**Techniki polifoniczne Paula Hindemitha na podstawie wybranych dzieł na fortepian solo i dzieł kameralnych z udziałem fortepianu**”, składającej się z dzieła artystycznego nagranych na płycie CD oraz opisu tego dzieła, zaprezentowała oryginalne rozwiązanie problemu artystycznego i wykazała się wysokimi umiejętnościami oraz wiedzą teoretyczną w dyscyplinie artystycznej instrumentalistyka. Uważam, że Kandydatka posiada w pełni umiejętność prowadzenia samodzielnej pracy artystycznej i spełnia wymagania określone w art. 13 ustawy z dnia 14.03.2003 r.

Pracę doktorską Pani mgr Elżbiety Nawrockiej przyjmuję.

Dr hab. Joanna Marcinkowska, prof. AMP